

Författare: <i>Jennie Sundberg/Helen Thunstrom</i>	Datum uppdaterad: 2012-10-30	Dokument: Riktlinje/ Delegering
Godkänt: <i>Hannele Kleemola</i>	Giltigt: Tills vidare	Gäller på: <i>Hematologiskt vårdavdelning M71-73</i>

Regelverk kring delegering och arbetsfördelning

Riktlinjer för delegeringar och fördelning av arbetsuppgifter utgår från "Föreskrifter och allmänna råd om delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård" SOSFS 1997:14.

En allmän och grundläggande bestämmelse om ansvaret för hälso- och sjukvårdspersonalen handlar om att personalen själv bär ansvaret för hur man fullgör sina arbetsuppgifter enligt 2 kap. 5 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område (LYHS).

Det är dock verksamhetschefen/ motsvarande som svarar för att den personal som skall utföra olika arbetsuppgifter har erforderlig kompetens. Arbetet skall fördelas på ett sådant sätt att de grundläggande kraven på hälso- och sjukvården som anges i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), och lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område uppnås.

Det är alltså verksamhetschefen/motsvarande som skall ta ställning till vilka arbetsuppgifter som kan utföras under eget yrkesansvar och vilka som kräver delegering. Verksamhetschefen måste härvid förvissa sig om att yrkesutövaren har för uppgifterna relevant utbildning (kompetens) innan dessa överläts. En tydlig arbetsordning, riktlinjer för uppgifternas genomförande och kontinuerlig uppföljning är närmast en förutsättning ur patientsäkerhetssynpunkt.

En förutsättning för att *delegering**) skall få ske är att personalen i fråga har reell kompetens för uppgiften. Delegeringsbeslutet, som alltid skall vara personligt och som helst bör vara skriftligt, utfärdas av sjuksköterskan, som förutsätts ha samrått med den medicinskt ledningsansvarige läkaren. Ett personligt delegeringsbeslut får inte delegeras vidare.

Även om det finns tillräckligt med *formellt kompetent***) personal kan det förekomma situationer, där det är befogat att delegera en arbetsuppgift till personal som saknar formell kompetens, men som har *reell kompetens* för uppgiften ex undersköterskor och sjukvårdsbiträden (SOSFS 1997:14). Enligt delegeringsföreskrifterna får alltså inte undersköterskor utföra medicinska arbetsuppgifter***) under eget yrkesansvar utan att uppgiften har delegerats från en formellt kompetent befattningshavare. Hälso- och sjukvårdspersonal får bara överlåta en arbetsuppgift till någon annan om det är förenligt med kravet på en god och säker vård enligt lagen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område (LYHS, 1998:531, 2 kap. 6 §)

I delegeringsföreskrifterna nämns även begreppen *assistans* eller *handräckning*. Med detta avses medicinska arbetsuppgifter som en person utan formell kompetens får i uppdrag att utföra vid ett enstaka tillfälle.

Definitioner:

***)Formell kompetens:** Legitimation för yrket eller godkänd högskoleutbildning som leder till yrkesexamen enligt särskild examensbeskrivning. Utöver sådan utbildning kan för vissa arbetsuppgifter formell kompetens förvärfvas genom för yrket fastställd specialistutbildning eller genom särskilda kurser inom yrket (SOSFS 1997:14)

****)Delegering:** Att någon som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen och som är formellt kompetent för en medicinsk arbetsuppgift överlåter denna till en annan person som saknar formell kompetens för uppgiften." (SOSFS 1997:14)

*****)Medicinska arbetsuppgifter:** Varje åtgärd som hälso- och sjukvårdspersonal med formell kompetens har att utföra direkt eller indirekt i förhållande till patienter i samband med undersökning, diagnostik, vård eller behandling samt i samband med förebyggande av sjukdomar och skador (SOSFS 1997:14).

Medicinska arbetsuppgifter som är regelstyrda enligt författningar

Arbetsuppgifter i hälso- och sjukvården som inte är regelstyrda kan i princip utföras av vem som helst, förutsatt att vederbörande har den kunskap som behövs för att utföra uppgiften på ett korrekt sätt.

Det finns dock vissa bestämmelser i författningen som begränsar utrymmet för och friheten i arbetsledningen, t.ex. att en viss arbetsuppgift är förbehållen en viss yrkesgrupp/vissa yrkesgrupper med viss utbildning eller yrkesutövare med viss befattning.

Uppgifter av detta slag *kan inte delegeras* till den som saknar angiven kompetens.

Nedan ges några exempel på sådana uppgifter som förekommer på avdelning M71-73;

- Fastställande av dödsfall
- Sondmatning samt användning av intravasal kateter och epiduralkateter
- Blodgivning och blodtransfusion
- Åtgärder för att förhindra förväxlingar
- Läkemedelshantering

Fastställande av dödsfall

Lagen om kriterier för bestämmande av människans död, 2 § (1987:269).
Begravningsförordningen 15 § (1990:1147).

Vid dödsfall skall en *läkare* fastställa att döden har inträtt. Vid s.k. förväntade dödsfall får *läkaren* underlåta att göra en yttre undersökning av den döda kroppen; han eller hon kan också fastställa att döden har inträtt utan att själv se den döda. En förutsättning är då att en *sjuksköterska* gjort undersökningen.

Sondmatning samt användning av intravasal kateter och epiduralkateter

SOSFS 1988:25

1. Sondmatning av patient som samtidigt har annan form av infart/kateter

Ansvaret för tillförsel av flytande näring, vätska och läkemedel genom sond samt infusionsvätskor och övriga läkemedel genom intravasala katetrar respektive läkemedel i epiduralkateter åvilar normalt sjuksköterska.

All behandling med hjälp av central venkateter, perifer venkateter, navelkateter, artärkateter eller epiduralkateter skall utföras av läkare eller sjuksköterska med utbildning och kunskap för detta. *I undantagsfall* kan dock sådan behandling utföras av annan erfaren personal, som bedöms ha reell kompetens för detta.

Studerande som gör klinisk praktiktjänstgöring (såväl i grund- som påbygggnadsutbildning) får inte självständigt utföra sondmatning av patient som även har intravasal kateter eller epiduralkateter

2. Sondmatning av patient som inte har intravasal kateter eller epiduralkateter.

Sond för matning får endast läggas in efter *läkarordination* och normalt ska sondmatningen göras av en *sjuusköterska*. Sondmatning kan även delegeras till *undersköterskor* med reell kompetens vid vård av en patient, som inte samtidigt har intravasal eller epidural kateter.

Blodgivning och blodtransfusion

SOSFS 2007:21 (M)

Inför en blodtransfusion skall ett blodprov tas från en blodmottagare för transfusionsmedicinsk laboratorieundersökning. *Provet skall tas av en befattningshavare som har utbildning för och är bedömd som kompetent för uppgiften.* Detta kan alltså vara såväl sjuusköterska som undersköterska så länge säkerhetskraven för provtagning uppfylls.

Blodmottagaren skall under transfusionen fortlöpande övervakas av en befattningshavare som har utbildning för och är bedömd som kompetent för uppgiften. En läkare eller en sjuusköterska skall ha ansvaret för transfusionen.

Åtgärder för att förhindra förväxlingar

SOSFS 1989:1, SOSFS 1992:2

Av Socialstyrelsens föreskrifter om åtgärder för att förhindra förväxlingar inom hälso- och sjukvården framgår att patienter i sluten vård skall få ett identitetsband och det ska vid varje enhet finnas säkra, fastställda rutiner för identitetskontroll av patienterna. Bandet skall sättas på av *chefssjuusköterska eller den person uppdraget delegerats till.*

Läkemedelshantering

SOSFS 2001:17

Den som ordinerar läkemedel i den slutna vården skall med sitt signum i ordinationshandlingen bekräfta varje ordination och ändring av tidigare införda ordinationer. *En läkare* får ordinerar läkemedel muntligt i situationer där patienten behöver omedelbar behandling. Ordinationer per telefon skall tas emot, dokumenteras och signeras i ordinationshandlingen av en *sjuusköterska*.

Endast läkare får ordinerar läkemedel enligt generella direktiv. Läkemedel som ordinerats enligt generella direktiv får ges till en patient endast efter att en sjuusköterska gjort en behovsbedömning.

Läkemedel skall göras i ordning av en *sjuusköterska, läkare, tandläkare, receptarie eller apotekare*. Den som iordningställer ett läkemedel har själv ansvaret för administreringen av läkemedlet till patienten, detta skall alltså inte delegeras. När patientdoser av ett läkemedel gjorts i ordning av en receptarie eller apotekare, skall dock en *sjuusköterska, läkare, tandläkare eller den som ordinerat läkemedlet* ansvara för att patienten får läkemedlet.

Sjukhusfysiker får i ordningställa radioaktiva läkemedel samt ge patienter radioaktiva läkemedel. *Sjukgymnaster* får göra i ordning och ge patienter läkemedel i samband med fysioterapi.

Studerande som gör klinisk praktiktjänstgöring får göra i ordning och ge patienter läkemedel under tillsyn av behörig legitimerad personal.

Omvårdnadsuppgifter där personlig delegering krävs på M71-73

Sjuksköterskor;

- S-HLR (sug, syrgas, defibrillering med halvautomatisk defibrillator)

Undersköterskor;

- D-HLR (defibrillering med halvautomatisk defibrillator)
- Identitetskontroll/Identitetsmärkning
- Insättning, spolning, borttagande av kvarvarande urinkateter, hematurikateter samt urinblåsetappning
- Kapillär- och venprovtagning
- Sondmatning via nasogastisk sond alt gastrostomi (PEG)

S-HLR/ D-HLR

Giltigt kompetensbevis för S-HLR (Sjukvårds-HLR/ ssk, D-HLR (Defibrillator-HLR/usk) krävs för samtlig personal för defibrillering i samband med HLR. Återkommande repetitionsträning skall ske minst en gång per år enligt Karolinska Universitetssjukhusets riktlinjer, se länk:

http://gamlainuti.karolinska.se/templates/Page_81161.aspx

Identitetskontroll / Identitetsmärkning

Enligt lokal instruktion uppdaterad 2006-10-19 på Karolinska Universitetssjukhuset delegeras uppgiften att applicera ID-band till den *sjuksköterska* som ansvarar för patienten. För *undersköterskor* krävs dock personlig delegering för denna uppgift.

Kateterisering av urinblåsan

Riktlinjerna för kateterisering av urinvägar och katetervård vid Karolinska Universitetssjukhuset skall följas, se länk:

http://inuti/templates/Page_41252.aspx

Kapillär- och venprovtagning

Delegering krävs för undersköterskor som ej har detta dokumenterat i sin utbildning.

Genomgång med undersköterskor gällande säkerhetskrav för blodprov inför blodtransfusion (blodgruppering samt BAS-test) skall göras innan de utför denna uppgift *då provet skall tas av en befattningshavare som har utbildning för och är bedömd som kompetent för uppgiften enligt SOSFS 2007:21. Säkerhetskraven är följande;*

Ett blodprov för blodgruppsbestämning och ett för förenlighetsprovning skall tas från blodmottagaren. Proverna skall tas vid två separata tillfällen. I akuta fall får de tas vid samma tillfälle.

Fullständiga identitetsuppgifter skall i första hand styrkas genom kontroll mot identitetshandling eller identitetsband, om en sådan kontroll inte kan göras, får blodmottagarens muntliga uppgivna identitetsuppgifter användas, om de bedöms vara tillförlitliga.

Innan provtagningen påbörjas skall provbeställningen och provtagningsrören märkas och den som har tagit blodprovet ska dokumentera och med sin underskrift intyga att identitetskontrollen av blodmottagaren är utförd och att märkningen av beställningen och rören är fullständig samt stämmer överens med blodmottagarens identitetsuppgifter.

Sondmatning via nasogastrisk sond alt gastrostomi (PEG)

Delegering krävs för undersköterskor. Får endast utföras av usk hos patient som ej samtidigt har central infart. Personlig, skriftlig delegering krävs från ssk efter samråd med medicinskt ledningsansvarig läkare. Ssk ansvarar för instruktion och kunskapskontroll. Se Socialstyrelsens författningar SOSFS 1997:14, SOSFS 1988:25

Delgeringsbeslut:

Varje delegeringsbeslut skall dokumenteras, och av dokumentationen skall framgå;

- Vilken arbetsuppgift som delegerats
- Vem som delegerat uppgiften
- Till vem uppgiften delegerats
- Tiden för delegeringsbeslutets giltighet
- Datum då beslutet fattades

Den som delegerar en uppgift skall;

- Ange den arbetsuppgift som delegeringen avser
- Klargöra för uppgiftsmottagaren vilka teoretiska och praktiska kunskaper som krävs för att kunna fullgöra arbetsuppgiften på ett fullgott sätt
- Fråga uppgiftsmottagaren om denne anser sig ha tillräcklig utbildning och erfarenhet för uppgiften

Den som mottar en delegering skall;

- Upplisa den som skall delegera uppgiften om sin förmåga att fullgöra denna
- Själv ansvara för att delegeringen uppdateras enligt instruktionerna som anges på delegeringsblanketten

Om uppgiftsmottagaren anser att han eller hon inte har tillräckliga kunskaper och erfarenheter för uppgiften, får denna inte delegeras.

Delegeringsbeslutet undertecknas av den som delegerar och den som mottar en arbetsuppgift.

Delegeringsblanketter:

- Id-kontroll ssk: http://inuti/templates/Page_41269.aspx
- Id-kontroll usk:....
- Kateterisering etc urinblåsa usk:....
- Kapillär och venprovtagning usk:.....
- Sondmatning nasogastrisk sond/ gastrostomi usk:.....